Kao da ih nikad nisam video

Ja, Skipion Avinijus, imao sam kuću, barku, more i ženu skorelih dlanova od martovskog burina kad se dižu lignja, sipa i komarča. Na obodu senke visoke litice, vadili smo velike a vraćali male... Izjutra sam pio maslinsko ulje iz krčaga i čivitplavo vino s imenom i prezimenom, pod granama belog duda što mi je svake godine bar za pedalj krivio krov. Vezivao sam udice okružen golemim tujama, stogodišnjom divljom mimozom, poleglim plavim ruzmarinom, žbunovima dvanaest vrsta oleandra, tik uz ogradu od bršljana i čokota crne tamjanike. Marendajući paštetu od sirove plave ribe, sinoć ulovljene, samom sobom osoljene, pogledavao bih često trešnju što je godinama kunjala jednako visoka i zakrošnjena kao i kad smo se prvi put sreli. (Napipah jednom meko mesto, navih žicu u spiralu pa namotah crva debelog kao prst lučkog roba. Najpre u vinskom pacu, pa pod mojim nepcem završio je zloća sladak kao plod onog belog duda. Njegovu rupu u stablu ispunio sam dalmatskim voskom, i trešnja se već te godine trže u novu mladost.) Utom bi me sijesta savladala,

a u kasno popodne jedrio sam opet na maestralu i puštao parangale, panulao zubace krunaše na kožu od morskog pauka... U povratku, na žal razbacam sve smokvice, vrance i knezove, da bi tog časa iz žbunova istrčali izbeglički mučenici, gotovi da se pobiju oko svoje jedine večere, tog jada od dvadesetak ribica. Naveče bi naišlo u moju baštu deset do pedeset duša, starih prijatelja, kumova, rođaka i neznanaca; moje su bile gradele, rižota, buzari, salate i lira; a njihova ulaznica – vrč vina bez zapušača. Izjutra bi se život opet izdizao vertikalno, ama baš svakog dana kao mladenački falus, a ja sam se sve više krivio i tonuo u strepnju da će doći jedan mart bez mene, u kom neću provesti noć pored zaostalih lokvi od zimskih kiša, gledajući pod punim mesecom hiljade krastača u ljubavi, dok ih vidre obleću ne znajući šta bi s njima: toliko gorkima a tako dosežnima.

Kada je kvestor poslao izvršitelje, a Lakedemonjanin rekao: „Kaisaru Kaisarevo!", nije znao da traži od mene nešto što ne mogu da mu dam. Ispratio me je samo dvorišni blavor, hoteći možda i da mi mahne da je rúkū imao, i desetak nabreklih pupoljaka „ružinog" oleandra, nekako baš kao u mene zagledanih. „Ne prolazim više tuda, cvetaju li ja ne pitam, samo sanjam ja o njima, kao da ih nikad vidô nisam..."

Message to Love

– Od danas sam Džimi, tetka Meli.

– Otkud to? – upita Meli, oslonjena na vratnicu.

– Pitaj tatu.

– Za mene ćeš uvek biti Či – odmahnu nehajno.

– Nemoj, zbog tate...

– Aha... A hoće li mi Džimi okopavati baštu kao što je to činio Či?

– A hoće li Džimiju tetka Meli peći *gibanitsu* kao što je pekla Čiju?

– Gibanicu? Uvek, Džimi!

– Baštu uvek, tetka Meli! Evo ruke – Džimi pruži dlan, a Meli ga pljesnu kao da mu udara packu.

– Sutra, kad malo zahladi, čekaće te *gibanitsa* – dobaci mu Meli, već odlazeći ka svom kućerku.

*

Melin pokojni muž, Herbi zvani Britva, bio je po majci Čiroki. Saznavši da crnčić iz komšiluka ima podosta te krvi s obe strane, prozvala ga je Či. Džimi je bio živahan i radoznao dečkić, uvek

načuljena uva dok bi pevala, obdelavajući svoj vrt. U stvari, baštu manju od baštice; tek par kvadrata loše zemlje na kojoj je gajila začinsko i lekovito bilje: bosiljak, nanu, mirođiju, smilje, vlasac, čubru... za lovor se „snalazila" u Botaničkoj bašti Sijetla. Od tog zeleniša odskakala je samo jedna pritka paprike. Rađala je desetak krdžavih šiljki koje bi osušila na krovu, a onda, na Nikoljdan, krsnu slavu Zlatića, najpre bi ih barila, pa punila pirinčem, orasima i, naravno, svojim „čudnim" biljkama, da bi ih na kraju zapekla u pećnici. Tek bi na taj dan za neprijatni miris iz podruma od komšija dobijala oprost: posne sarme od kiselog kupusa, prebranac, paprike i koljivo obradovali bi sve u susedstvu, a najviše Ala i Lusi, Džimijeve roditelje. Džimi je ipak najviše voleo *gibanitsu*. Čim Meli vikne: „Či!", taj šiljić, sluha izoštrenog danonoćnim sviranjem, stvorio bi se istog časa da upita:

– Šta treba, tetka Meli? – Znao je kakva nagrada sledi zauzvrat.

– Kao i obično, malo seljačkog posla.

Tada bi se latio baštenske motike i za najviše pola sata sve bi bilo gotovo. Meli, zapravo Melaniji, mnogo je značila i ta neznatna pomoć. Mada tek u ranim četrdesetim, leđa prebijenih u jednom podrumu krajem rata u Beogradu, sve teže se nosila s bolovima, savijajući se za motikom. Iako nerado, Britva joj je pomagao, ali što je više pio, sve ređe, a pošto mu je Pogani Šved presudio zbog slomljenog nosa, ostao joj je samo Džimi.

*

– I, kakva je?

– Ova je najbolja dosad!

– Kako i ne bi bila. Ova je s kajmakom. Uspelo mi je da ga malo sakupim s mleka.

– Šta je to kajmak?

– Baš to što ju je učinilo najboljom dosad! – Nije joj se objašnjavalo. – Samo ti jedi i pevaj!

– Kako da jedem i pevam istovremeno?

– To se samo tako kaže kod nas Srba, bleso.

– Srba?

– Ćuti i jedi!

*

Otkad je prebegla u Ameriku, u „bolje sutra", kako se govorilo, sutra je osvitalo svakog jutra, ali bolje nijednog. Strah je i u Novom svetu bio svuda s njom i oko nje. Iako se tome nadala, Britva ga nije mogao zaglušiti. Naprotiv. Zato je činila ono što je najbolje znala i što joj je jedino moglo pomoći, da je zalaže koliko dete cucla: pevala je ili pevušila od jutra do mraka, u kući, pred kućom, na ulici. Zvali su je *Singin' Melly*. Pevala je ceo predratni boemski repertoar, mahom onaj veseljački: „Cojle Manojle", „Beogradski mali pijac", „Sedam sati kuca"... Pa ni posle Britvinog upokojenja nije izdržala duže od sedmice; osmog je jutra, još u crnini, raspalila „Gde si dušo, gde si rano!" Da su razumeli reči drugog

stiha „već nedelja dana prođe a ti mi ne dođe", možda ne bi šušorili *crazy Singin' Melly*.

– Kakve to čudne pesme pevaš, tetka Meli? – osmelio se da pripita već poodrasli Džimi.

– To su pesme iz mog zavičaja. – Tada je konačno morala da mu objasni ko je, odakle je i ko su Srbi.

– Izvini, ali meni su malo... kako da kažem... smešne.

– Takve uglavnom i pevam: šaljive, vesele pesme...

– O čemu peva *Tsojle Manojle?*

– Ta ti se najviše sviđa?

– Aha.

– E, pa, o devojci koja celu noć čeka svog ljubljenog. Promeni mu u pesmi četiri nadimka od milja: Cojle, Manojle, Radojle, Dragojle... Misliš, slušajući pesmu, da će ga čekati doveka, ali joj se pred zoru, kako sama kaže, „jadnoj" pridrema.

– Razumem – reče Džimi – ali, čini mi se, tetka Meli, da ti nisi obična Srpkinja koja peva... ti pevaš tako, tako... – nije nalazio pravu reč, a odnekud mu je najednom bilo teško da kaže *pro*.

Melanija se nasmeja. Ali jedva vidljiv grč pređe njenim licem kao talas i ona brže obori glavu. Neočekivano za Džimija, ćutala je predugo za dobro znanu tetka Meli. Najpre nabra čelo i podiže obrve, pa za njima otkri i sve ostalo od lica; pred Džimijem blesnuše oči nepoznate žene.

– Kamo sreće da jesam. Da sam bila... – reče dubokim, gotovo muškim glasom, veoma sporo,

izgovarajući svaku reč kao da je od olova. Džimi ustade da krene.

– Sedi, Džimi, sedi... Jednom ovo nekome moram da ispričam. – Dade mu znak rukom da se strpi. – Pre rata, još kao devojčica – nastavila je – pevala sam ja i pred Njegovim kraljevskim visočanstvom Aleksandrom... u dečjem horu Kola srpskih sestara. Kasnije, i u najboljim beogradskim lokalima... Smešio mi se lep život, okružena glumcima, pesnicima, gospodom kakvu ovde nikad nisi video niti ćeš ikad videti. A onda su Nemci bombardovali Beograd. U porti Vaznesenske crkve poginuli su mi i otac i majka. Okupacija, Švabe vešaju ljude po trgovima, strah, glad... a ja sama. Naš im se šljam pridružio, ne mo'š se sakriti! Sve se zna; Beograd odjednom manji od zaselka. 'Oće bagra od mene kurvu da napravi! I onda... – Krenu joj suza. – I onda naša... da sveti se ime njeno! – Prekrsti se. – Naša Žanka, najveća srpska glumica i čovek, pozove me da zapevam u kabareu „Veseljaci". – Melanija ustane i ode do bifea po bocu burbona i nešto što je ličilo na gramofonsku ploču. Žustro otčepi flašu i naspe oboma po čašu. Džimi zausti da nešto kaže...

– Ćuti! Znam da piješ, a sada piješ za Žankinu dušu. – Meli odlije malo burbona na pod; isto učini i Džimi.

– Bila sam gotova da se ubijem, a ona, mene ništicu, što joj nisam ni rod ni pomozi bog, spasla! Tek, dođoše oslobodioci, naši komunisti i Rusi; oktobar četrdeset četvrte. Treći dan po oslobođenju

Beograda pohapse ceo ansambl „Veseljaka" zbog saradnje s okupatorom. Mene u kabaretskom kostimu. Još je bilo hladno, to mi najtoplija haljina, u njoj i spavam. Bace me u neki podrum sa ženama, a one, zbog kostima, mislile da sam „švapska kurva", pa udri po meni! Naprsnu mi tri pršljena! E, sad znaš zašto ti sve ove godine riljaš moju baštu. – Džimiju, utrnula jezika, što od burbona, što od priče, nije bilo do komentara. – Acu i Jocu streljaju sutradan. – Uzdahne Meli. – Žanku osude na gubitak nacionalne časti; spasao je streljanja neko njihov... A mene... mene... bace na gomilu nekog šuta na ulici; valjda mislili, skapaću ionako. Kako sam preživela, ne znam ni sama. Eto, tako...

Melanija otre vlažno lice i podigne čašu: – Nego da si ti meni živ i zdrav! – Kucnuše se čašama.

Meli viknu: – Naiskap!

– Čirz! – nazdravi Džimi.

Piće je delovalo i, najzad našavši rupu u koju će dreknuti „u cara Trojana kozje uši!", Meli se polako vraćala boja u lice, sve više je nalikovala staroj *Singin' Melly*.

– Vidiš li onu ikonicu? – Pokaza na ikonu Svetog Nikole veličine kutije cigareta.

– Vidim.

– Ona i ova ploča pred tobom su sve što sam ponela iz otadžbine. I ta gramofonska ploča je ikona. Pročitaj šta piše.

Džimi se zagleda u disk na kom je pisalo:

Žanka Stokić kod „Dva jelena", lumpovanje gđe Stokić uz pratnju Cicvarića, Columbia Graphophone Co., LIMITED. LONDON, E, O. 1, MADE IN ENGLAND, 1926.

Razumeo je samo engleski deo teksta.

– Ko je na snimku?

– Moja, naša Žanka peva i lumpuje u kafani „Dva jelena" uz pratnju orkestra Cicvarići.

– Uh, uh, uh... – i Džimi se raskravio – Ts, ts, ts... Ima li neke srpske reči bez *ts?!* Tsojle, mali pijats, kutsa, gibanitsa, sarmitsa, prebranats... i sad Tsitsvariči! Nikad to vaše *ts* neću naučiti!

– Hoćeš, hoćeš... Dok ti stigneš do ploče *Made in England,* snimljene u Londonu, naučićeš...

– Ja?! Za Kolumbiju?

– Ti. Evo, dobio si elektriku pre neki dan; slušam te, sluša te ceo kraj, sviraš kô zmaj! A i Al te dobro gura...

Džimi se sneveseli.

– Šta je sad, Džimi? Je li? – Uhvati ga za bradu i protrese.

– Ja sam samouk. Ne znam note, nikad nisam učio solfeđo... Nisam Tsitsvarič.

– Tiiiiiii, pičko mala! – Gurne mu ploču pod nos. – Snimili su pedeset ploča za najveće producentske kuće svog vremena, a nisu znali ni jednu jedinu notu! – sasvim se raspucala. – Iz Srbije, za koju si danas od mene saznao gde je, nepismeni četiri generacije! Marš kući, i gitaru u ruke! Maaaaarš!

*

Četiri godine kasnije Džimi je uhapšen zbog prekršaja koji su deo svake mladosti u predgrađima Sijetla. Ponuđeno mu je da bira između zatvora i vojske. Odlučio se za vojsku. Lusi i Meli su ga ispratile na put za Fort Ord; Al je ostao kod kuće, ljut kao puška.

Džimi je bio dobro raspoložen. Dok su još sedeli u staničnom restoranu, pitao je Meli:

– Od čega ti živiš sve ove godine, tetka Meli?

I zaista, to je bila misterija. I Lusi je bila rada da čuje odgovor. Meli se nasmejala:

– Radila sam za Poštu kao spoljni saradnik, od kuće. Znaš li šta su „Poruke ljubavi"?

– Specijalni telegrami s ljubavnim izjavama?

– Tako je. Za svaku originalnu poruku dobijala sam 30 centi.

– Pa, koliko si hiljada originalnih poruka morala da smisliš da bi živela od toga? – zgranuo se Džimi.

– Ha, ha... Vi ste Amerikanci pomalo glupi... Izvini, Lusi. Pošta je proveravala originalnost samo za mesec dana unazad. Vrtim dvanaest godina poruke koje sam smislila za jedan mesec.

– Ti, Meli, imaš devet repova! – Džimi ju je zagrlio, a Meli mu je krišom tutnula u torbu ploču sa snimkom Žanke Stokić i Cicvarića.

*

Melanija Zlatić umrla je u proleće 1970. godine.

*

Pred 30 000 ljudi u Berlinu, iste godine, u spomen na tetka Meli, Džimi Hendriks je započeo koncert pesmom „Cojle Manojle", odnosno rifom svog velikog hita *Message to Love*.

Sadržaj

Kao da ih nikad nisam video 5

Message to Love 7

Ruska bajka 16

Od Parnasa ka... 22

Pismo 48

Ispit 65

Šestolist Velibora Novakovića 105